

POZIȚIONAREA PSIHOLOGULUI ÎN PROCESUL DE CONSILIERE

ȚAPU Grigore, doctor, conferențiar universitar,

Catedra Psihopedagogie și Educație Preșcolară,

Universitatea de Stat din Tiraspol

CANȚÎR Ina, masterandă, Program de studii Psihologie și consiliere educațională,

Universitatea de Stat din Tiraspol, Republica Moldova

Rezumat. *În eseu de față sunt expuse câteva sugestii pe marginea abordării problemelor persoanelor în procesul de consiliere psihologică. Autorul pledează pentru demararea procesului respective având ca punct de plecare necesitatea descoperirii și analizei unor problem de fond ale persoanelor consultate.*

Abstract. *In this essay the author presents several suggestions regarding the approach to the client's problems in the process of counseling. The author insists on the studying and analysis of the basic problem of the client.*

Cuvinte cheie: *consiliere, problemă, nivel de cunoaștere, poziționare perceptivă.*

Keywords: *counseling, problem, level of knowledge, perception position*

În ontogeneză cunoașterea umană are ca punct de plecare particularul. Dezvoltarea ființei umane, edificarea acesteia sunt subordonate proceselor și mecanismelor extensiei cunoașterii. În mod tradițional, în cadrul educațiilor formale și a celei informale este pus în aplicare principiul avansării în procesul de cunoaștere, – de la particular – la general.

Categoria de "particular" trimite, de regulă, la ceva concret (obiect, situație etc.), cea de "general" – la o abstracție: ambele în egală măsură fiind pasibile de a fi formulate prin intermediul unor cuvinte. Or, tocmai așa numitele "nivele ale cunoașterii" descrise de Gr. Bateson reprezintă un model clasic de avansare a cunoașterii de la particular – la general. [1, p. 99].

Modelul respectiv este valabil și pentru cunoașterea psihologică. Acest gen de cunoaștere trebuie neapărat să includă, - la debut – cunoștințe despre cele mai elementare conținuturi psihice: gânduri, emoții, motivații, trăsături și calități ale personalității. Mai apoi, trebuie să urmeze o cunoaștere a conceptelor, care abordează, uneori la modul cel mai variat și diferit respectivele conținuturi. Această etapă de cunoaștere psihologică se dovedește a fi o adevărată piatră de încercare pentru "digitaliști, pentru cei care au gândire concretă și "lineară". Afirmatiile de mai sus sunt absolut valabile și pentru cunoașterea domeniului consilierii psihologice.

Mare parte de specialiștii care activează în domeniul nominalizat se regăsesc, din start, pe interiorul unui concept, a unei doctrine, lăsându-se amăgiți de magia "ofertei" și rămânând fideli acestui concept pentru restul activității profesionale. Se trece cu vederea faptul că un asemenea

specialist nu poate fi fidel, decât solicitanților de oferte psihologice. Aceștia de la urmă, fiind diferiți, cu diferite probleme vin cu provocări la adresa consilierului, care depășesc limitele unui singur concept, fie psihodinamic, fie behavioral.

Prin urmare, un psiholog practicant are nevoie în primul rând de o pregătire vastă în domeniul psihologiei teoretice, mai exact al psihologilor teoretici. Fapt, care, i-ar oferi, - de fiecare dată – posibilitatea de a trata fiecare persoană consultată din perspectivă particularităților acesteia, problematicii acesteia, și nu a conceptului. Iar în funcție, deja de natura persoanei, a problematicii ei ea poate fi abordată dintr-o perspectivă ”fie freudiană, fie adleriană, fie jungliană” [2, p. 288].

Mi se poate reproșa faptul, că în lumea modernă există o tendință de specializare îngustă în toate domeniile. La fel și în cel al consilierii. Specializarea este potrivită acolo, unde permite ”geografia locului”: metropolă, urbe cu o populație masivă și, ca urmare – a unui număr impunător de ”suferinzi”. Ideea de nivele al învățării, lansată de G. Bateson a fost preluată de J. Ginder și I. Delozier. Asume varianta acestor doi autori este cea mai relevantă pentru activitatea profesională a unui psiholog consilier. J. Ginder și I. Delozier evidențiază și descriu ”trei pozitivii perceptuale” [3, p. 42].

Din prima poziție persoana consultată percepe lumea (pe sine, problema sa) doar din punctul propriu de vedere în baza propriei realități interioare.

La rândul său, consilierul poate fi atras și captat de acest punct de vedere, deseori unilateral și eronat. Evident, persoană respectivă realizează un transfer pozitiv colosal, manifestat prin recunoștință față de psihologul care o ”înțelege” și împărtășește, împreună cu ea ”suferințele” ei.

Cazul ”Gloria” prezentat împreună cu K. Rogers, reprezintă un exemplu clasic de intervenție de o primă poziționare a percepției interlocutorilor. O implicare a unui psiholog în situația celui alt poate doar afectivă, nu și cognitivă sau existențială.

La ce schimbări, din partea clientului ne putem aștepta la nivel de intervenție afectivă a unui consilier? O implicare afectivă poate fi suficientă doar în varianta de consiliere suportivă: ca o consiliere paliativă, sau consiliere în situații de criză.

În procesul de consiliere sunt implicate cel puțin două persoane: consilierul și persoana consiliată. Ambii se regăsesc în acest proces prin intermediul unui anumit nivel de percepție asupra problemei celei de la urmă. În cazul, în care cel consultat manifestă o percepție de prim nivel el, realmente, fiind captat de problema sa, se regăsește pe interiorul acestei probleme. De la sine înțeles el, - intenționat, sau neintenționat îl atrage și pe consilier în ”capsulă” sa.

În una din cele trei ședințe celebre ”Gloria”, prezentat de către K. Rogers, consilierul nu face nimic altceva, decât să între în confluență cu persoana respectivă, să o ”înțeleagă”, și, practic să rămână acolo împreună cu ea. Orice intervenție a unui psiholog-consilier urmărește o schimbare.

Pentru a induce o schimbare, este necesară o trecere de la un nivel inferior de percepție la altul – mai superior. O trecere atât a specialistului cât și a clientului. Deja, începând cu nivelul doi

al percepției consilierul îl poate conduce pe cel consultat spre o nouă optică, mai puțin subiectivă a problemelor sale. Totodată considerăm că o primă intervenție de analiză a situației clientului trebuie realizată de la cel mai înalt nivel al percepției, de la care clienți diferiți, situații diferite, la fel și probleme aparent diferite se dovedesc a avea, deseori rădăcini identice.

La un nivel mai avansat de percepție și înțelegere a realității psihice diversitatea și multitudinea incomensurabilă a problemelor cu care se confruntă oameni se dovedește a fi iluzorie. Multiple probleme, cu ușurința pot fi raportate de către un specialist, competent și antrenat în mecanismele percepției și înțelegerii de gradul trei, - la o singură problemă de fond. În caz contrar, ar însemna, pentru specialist, să fie captat de un "copac" din pădure, fără să i-a în calcul "pădurea" per ansamblu.

Vom ilustra, în continuare, afirmațiile de mai sus printr-un exemplu sugerat de o glumă cunoscută. Este vorba despre cazurile acelor bolnavi psihic, care se dau drept împăratul Napoleon. Iar pe lângă acestea și a celui care "se crede" tort Napoleon.

Evident, un psiholog nu e în drept să-și asume riscul de a se implica în tratamentul celor ce suferă de tulburări psihice vădite. Poate doar alături de psihiatri în cadrul ospiciilor pentru cei bolnavi psihic. Cea mai mare și considerabilă parte din Napoleoni se regăsesc, cu regret, în afara instituțiilor menționate. În spațiul public, îndeosebi în culturile mai mult sau mai puțin devansate, la care poate fi raportată și cultura moldovenească.

Majoritatea celor ce ajung să preia și să dețină un post devin pe loc, sau treptat Napoleoni. Pentru cei, care-și alimentează acest complex din copilărie dar, din diferite motive nu reușesc să se realizeze în mediul social, rămâne, în calitate de "teren pentru experimentare" familia. Ca urmare, din cauza unui mini-maxi dictator suferă, fie societatea, fie familia. Complexul "tortului Napoleon" este absolut diferit de complexul "dictatorului Napoleon" pentru cei, ce se conduc de o percepție de gradul unu. Argumentele sunt simple: primul complex este asociat ideii de gust alimentar, cel de-al doilea – ideii de putere. Într-adevăr, ele sunt diferite, - la nivel de simptome. În aspect de problemă, problemă de fond, ambele au aceleași rădăcini: excepționalitatea și grandoarea persoanelor în cauză. Mai exact, gânduri și sentimentele latente de a fi excepțional, genial etc., și dorința deja manifestă de a fi recunoscut de către cei din jur în calitatea respectivă.

De la sine înțeles, se impune o întrebare, de loc retorică: încotro urmează să se orienteze demersul consilierii – spre simptome, sau spre abordarea problemei de fond? Evident, spre cea de fond. Din exemplul analizat pot fi deduse două concluzii majore. Una din acestea vizează iluzia, împărtășită chiar și de unii specialiști în domeniul consilierii cu privire la infinitatea problemelor cu care se confruntă reprezentanții speței umane. În realitate, majoritatea problemelor pot fi reduse, la un nivel profund al psihismului uman la o categorie finită.

Cea de-a doua concluzie ține de natura personalității umane, în special de accentuările și/sau patologiei acesteia. O percepție de nivelul trei (sau poate chiar și de nivelul patru) îl poate conduce, pe un consilier spre cele mai cunoscute, dar și aplicabile în practică abordări ale personalității.

Asemenea termeni, ca schizoiditatea și schizotimia, versus cicloiditatea și ciclotimia (întâlniți frecvent în psihanaliză, în lucrările celebre ale lui E. Kretschmer, și în majoritatea absolută a testelor de personalitate) nu sunt doar simplu etichete. Ele înglobează grupuri distincte de persoane cu anumite caracteristici, tipice pentru reprezentanții acestor grupuri. Fiind concomitent tipice și problemele majore cu care se confruntă aceste persoane.

În eseile sale, dedicate aspectelor problematice ale psihoterapiei C.G. Jung evidențiază, pe de o parte două tipuri de schizoizi – astenici și afectivi, pe de altă - două tipuri de nevrozați [2, p. 304]. Schizoizii astenici sau senzitivi se regăsesc preponderent pe interiorul propriului lor psihism. Problemele lor majore sunt legate de incapacitatea de a construi și menține diverse relații cu lumea din exterior.

Schizoizii afectivi, dimpotrivă sunt suficient de activi pe exterior, uneori peste măsură. Acest activism este unul agresiv, expansiv și dominant. Probleme acestor persoane derivă din comportamentul respectiv, chiar dacă ele pun vina, pe cei din preajmă. Persoanele nevrozate, la rândul lor, se împart în două grupuri: 1) dezadaptate; 2) care dau dovadă de adaptabilitate, dar opun rezistența la schimbare, fie din orgoliu, fie din dorința de a-și păstra un anume "status-quo". Demersul procesului de consiliere derivă, în ambele cazuri din natura și esența problemelor menționate.

Un alt grup de persoane, care poate fi alcătuit convențional din cel puțin două din cele analizate – schizoizii astenici și nevrozați dezadaptați, - este cel al "conflictualilor conceptuali sau vizionali". Aceștia se confruntă cu probleme, controversate filosofice sau religioase - în ansamblu: cu probleme existențiale" [2, p. 304].

Mult mai pregnante, la fel și evidente sunt alte două grupuri de indivizi. Reprezentanții uneia din ele suferă de "concupiscenta" celuilalt – de "superbia". Cei dintâi se află, – în permanența – în căutarea modalităților de satisfacere a unor plăceri infantile; cei de la urmă în încercarea de ași camufla, ascunde slăbiciunile prin intermediul unor funcții investite cu putere. În primul caz problema majoră este cea a imaturității, în cel de-al doilea a conflictului dintre sentimentul de inferioritate și al tendinței spre supremație, - în spațiul public sau cel familial.

Un specialist competent, va lua în calcul, la rândul său faptul, că problemele majore menționate se regăsesc, de fiecare dată la persoanele consultate într-o varianta individuală.

Bibliografie

1. Бейтсон, Г. Экология разума. Избранные статьи по антропологии психиатрии и эпистемологии., Смысл, 2000.
2. Юнг, К. Г. Избранное. Попури, Минск, 1998, 448 с.
3. Гриндер, Д., Делозье, Д. Черепahi до самого низа. Предпосылки личной гениальности. Изд. Харвест, Прайм Еврознак, 2007, 129 с.